

Ples pisanja

Milena Kovačić, odgajateljica savjetnica
Mirjana Škegro, odgajateljica savjetnica
Dječji vrtić Vrbik, Zagreb

Učenje uključuje izgradnju vještina, a vještine svake vrste grade se putem kretanja mišića. Svaki broj i slovo sadrži u sebi pokret koji ima oblik urođen u mišićje tako da se može ponoviti i razgraditi pokretima pisanja (Hannaford, 2007., 109). Odgajateljice Dječjeg vrtića Vrbik željele su istražiti hoće li se kod djece u aktivnostima u kojima su kretanje i aktivna dječja angažiranost prioritet, aktivnije potaknuti razvoj rane pismenosti.

Aktivnosti poticanja funkcije pokreta iz ručnog zgloba

Pisanje po rastresitim materijalima

U dosadašnjem radu često smo se susretale s problemom usvajanja predčitalačkih vještina, poput ponavljanja pjesmica, grafomotoričkih vježbi, sinteze i analize, osobito kod dječaka. Naša angažiranost da kroz elemente u materijalnom okruženju potaknemo dječji interes nije dala očekivane rezultate. Početkom godine, dolaskom u skupinu djece rane dobi započinjemo

s akcijskim istraživanjem kojemu je cilj kod djece razvijati urođenu pismenost kroz ovladavanje pokreta potrebnih za buduće pisanje. Svoje odgovore pronalazimo u literaturi, edukaciji i praćenju razvojnih mogućnosti djeteta. Od rane dobi djeci nudimo manipulativne materijale kako bi stekli sigurnost pokreta iz zgloba, pjevamo im pjesmice i brojalice kako bi usvojila

ritam riječi. Trogodišnjacima smo nudile materijale u kojima se različitim predmetima (grančice, spužve, četkice različitih struktura) moglo 'pisati' (griz, mokri pijesak, brašno, pjena). Rezultate svog intenzivnog rada jasno primjećujemo u četvrtoj godini djece. Pokret iz ramenog zgloba polako prelazi u pokret iz ručnog zgloba, što nam potvrđuje kako se plesom pisanja

istražujemo i stvaramo

Sve dok pokreti ne teku glatko, nemoguće je dobiti oblik pisane riječi

potiču pokreti rukom koji su preduvjet usvajanja vještine pisanja.

Zašto ples pisanja?

Ples pisanja nastoji djecu 'naučiti' pisati počevši od njihovih emocija i prirodnih pokreta u njihovom vlastitom ritmu. Stvaranje pokreta iz vlastitih emocija za djecu je od primarne važnosti. Sve dok osnovni pokreti ne teku glatko, graciozno i dok nisu stvoreni uz dovoljno samopouzdanja, nemoguće je dobiti dobar oblik (Oussoren, 2008.). Dijete mora najprije čuti, doživjeti i tijelom u pokretu usvojiti određene linije, a kasnije i slova. Odrasla osoba potiče cijelu grupu demonstrirajući svaku aktivnost, te pomaže djeci da postignu 'pravu' mjeru izazova. Izranjajuće vještine pismenosti presudne su za malu djecu. Pismenost je više od čitanja. To je sposobnost komuniciranja čitanjem, pisanjem i

govorom. Planirane aktivnosti oko tematskih jedinica pružaju djeci priliku da uče u kontekstu smislenih aktivnosti. Osim toga, kad djeca uče kroz višestruke senzorne modalitete, lakše im je zapamtiti ono što su učili i primijeniti svoje znanje u drugim situacijama. Primjerice, kad djeci mlađe dobi kažemo da nacrtaju valovitu liniju, ne razumiju što treba raditi, ali kad počnemo pjevati pjesmicu 'Čiribu-čiriba', odmah crtaju tu liniju. Metode koje smo koristile u našem istraživanju (Poljak, 1984.) bile su:

- metoda demonstracije – pravilno izvođenje pokreta, vježbe
- metoda crtanja – pravilno iscrtanje linije
- metoda razgovora
- metoda čitanja i rada na tekstu

Cilj našeg istraživanja jest na prirodan način, kroz igru, potaknuti kod djece usvajanje pokreta važnih za pisanje.

Zadaci za ostvarivanje cilja su:

- razvoj i poticanje dječje mašte i kreativnosti
- razvoj grube i fine motorike koja se temelji na pokretima
- razvoj ravnoteže i okulomotorike
- razvoj osjećaja za smještaj forme u prostoru
- razvoj samopouzdanja.

Prije samog početka uvođenja vježbi uredili smo prostor sobe kako bi se djeca mogla neometano kretati. Svakodnevnim kretanjem i vježbanjem izvodili smo pokrete koji nas očekuju u vježbama plesa pisanja. Da bi djeca što bolje mogla sudjelovati u aktivnostima plesa pisanja, dajemo im različite materijale za razvoj okulomotorne koordinacije i razvoj pincetnog hvata, pogotovo kod mlađe djece.

Učestala uporaba materijala za poticanje fine motorike bila je jedan od važnijih segmenata za ples pisanja –

Različiti materijali za poticanje fine motorike

Aktivnosti plesa pisanja

preduvjet za pravilno držanje olovke, krede, bojica kod 'pisanja'. Sljedeći važan korak u pripremi predradnji za ples pisanja jest upotreba različitih materijala i medija kojima djeca mogu 'pisati' i ostavljati različite tragove kako bi što ležernije i opuštenije sudjelovala u pokretima plesa pisanja (pjena, tempera i kuglica, memorijska pjena i sl.).

U suradnji s roditeljima posvetili smo se prikupljanju materijala potrebnih za rad (pastele, flomasteri, veliki papiri, krede i sl.). Nakon dobro proučene literature započinjemo s plesom pisanja. Vježbe plesa pisanja imaju svoju dinamiku pa smo smatrale da je najbolje jednom mjesečno raditi novu vježbu, a tijekom mjeseca djeca imaju vremena ponavljanjem u neformalnoj igri usvojiti provedene vježbe. Vježba počinje ponavljanjem priče uz pokret. Nakon toga slušaju pjesmu uz izvođenje pokreta. Tek kad usvoje pokret i pjesmu, dodajemo glazbu koja ih potiče na opušteno pokrete na papiru. Sve aktivnosti prije početka vježbi započinju određenim igrama na temu. Za njih smo se posebno pripremale i skupljale sredstva. Tu je i pomoć roditelja bila od iznimne važnosti. Navedene vježbe djeci su bile vrlo za-

nimljive. Pune su pokreta. U sobi vlada vesela atmosfera (bubnjanje po stolicama, igre vodom, plesanje sa šalovima i sl.). Djeca su vježbama dodavala i svoje pokrete, te aktivno sudjelovala u aktivnosti. Budući da nismo imale nikakvog iskustva s plesom pisanja, niti informacije od drugih odgajateljica kako djeca na njega reagiraju, bilo nam je iznimno zanimljivo pratiti njihove reakcije. Nekoliko djece (mlađe dobi) na početku odbija izvođenje pokreta uz tekst. Djeca starije dobi aktivno se uključuju, brzo svladavaju tekst i pokret i zadovoljna su kako to i sami mogu raditi. Elemente pokreta unose u svoje plesanje kad slušamo dječji CD. Iznenađujuće je da je Jana (djevojčica mlađe dobi) uspjela vrlo brzo usvojiti tekst i pokret, i sve je to s velikim uzbuđenjem prezentirala roditeljima. Kod 'škrabanja' na pločama situacija je drukčija. Tu se uključuju sva djeca. Kreda i ploča privlače sve. Pratimo i uočavamo da pokret *ne ide* kod svih iz *ramena*, što je bit vježbi. Sva su djeca uz recitaciju 'škrabala' pokrete na velikim papirima. Djeca starije dobi uz poticaj odgajatelja brzo usvajaju pokret iz ramena, ali mlađoj djeci treba stalni poticaj. Zato postavljamo veliku ploču koja će ih potaknuti

istražujemo i stvaramo

Valovite linije u prostoru potom sele na papir

Sve bogatiji radovi djece rezultat su kontinuiranog rada

da crtanjem krugova visoko na ploči usvoje pravilan pokret iz ramena. Prije prelaska na sljedeću vježbu, brine nas kako i dalje s mlađom djecom raditi na pokretu iz ramenog zgloba. Kao poticaj za vježbanje pokreta dodajemo igre štapićem na kojem je nalijepljena vrpca. Njime djeca rade različite pokrete pa dobivamo valovite linije u prostoru koje kasnije prenose na papir.

Druga godina plesa pisanja donijela je zahtjevnije pokrete, pa su se i ponavljanja vježbi trebala više puta raditi. Posebno smo s mlađom djecom u manjim skupinama radile stepenice i obrnute petlje koje su im bile problem. Pokret je i dalje bio najzanimljiviji, posebno onaj s vrpčama ili stolicama. Djeca uživaju u kretanju, bubnjanju, brzim izmjenama položaja tijela.

Uočene promjene

U 'škrabanju' su djeca slobodnija. Imaju veliku površinu papira i mogu se u potpunosti opustiti u radu. Opuštenija su u izvođenju 'plesu' pojedinih pokreta, nema krutosti i samopouzdanija su. Najveće promjene uočene su kod mlađe djece koja su uz stalno ponavljanje usvojila 'škrabanje' pojedinih pokreta, a stariju potaknula da im u igri prenesu svoje znanje. Promjena su uočene i u zainteresiranosti roditelja. Djeca prenose svoja znanja kod kuće, u parku (skupina djece predvođena Tomom), pa roditelji traže vježbe za doma – naročito pjesmice. Iako na prvi pogled nismo bile svjesne 'težine' tih vježbi, na kraju uočavamo da smo njima pokrile sva važna područja djetetovog razvoja koji je bitan u ovoj dobi. Djeca vole priče (govor), trebaju se kretati uz priču i pjesmu (motorika),

žele pjevati pjesmice (komunikacija) i na kraju 'škrabati' (likovni).

Problemi?

Iako sve u priručniku izgleda jednostavno i dobro osmišljeno, stvarnost je bila drukčija. Već u prvoj vježbi shvatili smo da se s velikim brojem djece u grupi vježba ne može odraditi u dva tjedna. Djeca trebaju usvojiti priču, priču uz pokret, pjesmicu i pokret, pjesmu uz glazbu – i na kraju to sve prenijeti na papir različitim tehnikama. Osim toga, dob i interes djece nije jednak pa se u određenim situacijama neka djeca ne žele uključiti u aktivnost. Poštujući njihovo pravo na uključenosť, s tom djecom radile smo u vrijeme kad su pokazivala želju (što je obično bilo u popodnevним satima, ili kad je manja grupa djece to sama radila). Morale smo produžiti vremenski okvir pa je rad na jednoj vježbi trajao mjesec dana. Drugi problem bio je neprilagođenost glazbe na CD-u našem jeziku pa je bilo nemoguće pjevati pjesmicu na hrvatskom uz glazbu koja prati nizozemski jezik. Svejedno su djeca koristila glazbu i plesala na nju. Zbog istih razloga bilo je otežano pjevanje pjesama uz note i pratnju na sintisajzeru. Svaku pjesmu smo morale glazbeno uskladiti kako bi bile 'pjevno' primjerene. Na samom početku shvatile smo da će nam trebati više prostora pa smo morale otvoriti sredinu sobe i pomaknuti postojeći namještaj za kretanje djece. Neke smo vježbe izvodili u predprostoru sobe, a nekoliko vježbi i u dvorani.

Mlađa djeca teže su usvajala pokrete, 'škrabanje' je bilo teže zbog nepravilnog držanja pastela, pa smo uz to paralelno radile na pincetnom hvatu. Kod djece koja su imala taj problem nepravilnog držanja olovke, poticale smo igre kredom na ploči jer se na taj način najbolje dobije pravilno držanje olovke. Međutim, zbog ostale djece koja su radila pokrete čim bi čula melodiju, zbog prekrasnih slaganja linija i boje ustrajale smo u plesu pisanja. U ovogodišnjim vježbama primjećujemo da se većina djece uključuje u vježbe, bez obzira na dob. Kod dvoje

Učestalo likovno izražavanje

djece prisutna je nezainteresiranost za 'škrabanje', ali sudjeluju u kretanju i izvode pokrete koji nemaju veze s vježbom. To dvoje djece jednaki obrazac ponašanja imaju i u svim drugim aktivnostima pa ne smatramo da je to problem vezan za ples pisanja. Pokret i pjesma i dalje su najzanimljiviji svima, i svi u tome sudjeluju, a kod prenošenja pokreta na papir vidljiv je pomak da sada veći broj djece sudjeluje i daje bogatije radove. Pomak je vidljiv i u likovnim aktivnostima – djeca više crtaju (dječaci jednako uključeni), radovi iz mašte puni su neobičnih linija, a pokreti slobodni. Djeca su jednostavno opuštenija kad crtaju i nemaju straha od neuspjeha.

Mislimo da je postignut veliki napredak, da sudjelovanje djece u aktivnostima plesa pisanja nema neuspjeha jer svako dijete odradi pokret na svoj način. Djeca koja nisu usvojila pokret kasnije ga vježbaju ponavljanjem i 'škrabanjem' na ploči. Radeći prema priručniku sve vježbe i predvježbe, neke vježbe ponavljale smo i po nekoliko puta, s cijelom grupom i s manjim grupama djece te individualno s djecom koja nisu mogla odmah usvojiti određen pokret. Linije koje su djeca usvojila prenosili smo u likovne aktivnosti. Nakon svake vježbe radile smo refleksiju i uviđale što je dobro a što ne. Ponekad naš način rada djeci nije bio pregledan, pa smo zaključile da je crtanje linija po staklu, gdje vide pokrete ruku, zapravo najbolji način.

Što nam kazuje rad?

Iz prikaza je uočljiv kvalitetan pomak u praksi odgajatelja i napredak djece. Nemamo usporednu grupu, ali očeku-

jemo rezultate istraživanja studenata Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta koje vodi naša logopedinja Martina Smiljanić. Uočile smo da su djeca slobodnija u crtanju. Nema straha od neuspjeha. Uočljivo je da većina djece pravilno drži olovku, da su i dječaci zainteresirani za crtanje. Djeci se uvijek unaprijed kaže kad se rade vježbe, pa znaju što ih očekuje, znaju tijekom aktivnosti i nemaju strah od nepoznatog. Zbog vježbi je soba iscrtana raznim linijama pa se djeca u igri kreću po njima i izvan vremena posvećenog plesu pisanja. Sama djeca često pred pločom rade linije iz vježbi i dolazi do vršnjačkog utjecaja starijih prema mlađima. U ovogodišnjim vježbama novost su 'škrabanje' s obje ruke, što jača desnu i lijevu polutku mozga. Kad smo radili na velikim površinama, djeca su usvajala vještine suradničkih odnosa. Crtali su na podu, na zidu i na pjeni, grizu. Djeca ne znaju imenovati linije (cik-cak, valovite, petlje – pogotovo mlađa), ali ih jednostavno uz početak pjesme odmah izvode, pa se tako razvija asocijativno mišljenje. Naše iskustvo s plesom pisanja pokazuje da ima puno pozitivnih učinaka, da je djeci zabavan i prihvatljiv, da potiče dječji razvoj i da je usklađen s njihovim potrebama. U vrijeme kad većina djece sve više vremena provodi pred TV-om i kompjuterskim i drugim monitorima, i te kako je poželjno s djecom raditi ovakve vježbe. Ples pisanja svoje prave rezultate pokazat će u pripremi za školu. Tko god ga provede u svojoj grupi, uvidjet će njegove vrijednosti, a mi uživamo u njemu i nastavljamo dalje.

Literatura:

1. Hannaford, C.: *Pametni pokreti - Zašto ne učimo samo glavom / Gimnastika za mozak*, Ostvarenje d.o.o., Lekenik, 2007.
2. Montessori M.: *Upijajući um*, DN. Centar, Beograd, 2003.
3. Oussoren, R. A.: *Ples pisanja 2*, Ostvarenje, Buševac, 2008. (Vizualna građa, DVD)
4. Oussoren, R. A.: *Ples pisanja za najmlađe: program predvježbi za djecu u dobi od 3 do 5 godina* [prijevod Irena Vresk], Ostvarenje, Buševac, 2008.
5. Poljak, V.: *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1984. (4. izd.)
6. Rade R.: *Malo dijete i prostor – igranje bez igračkaka*, FoMa, Zagreb, 2003.

istražujemo i stvaramo